

Etnografske izložbe na Zagrebačkom velesajmu

Ljubica Igić
Zagrebački velesajam,
Zagreb

Primljeno: 19. 10. 1987.

Jedna od mnogobrojnih priredbi ZV-a, »Velesajamsko ljeto«, organizirana u okviru **UNIVERZIJADE '87.** od 9. do 19. VII. 1987. god. po prvi je put, osim prodaje različitih proizvoda, što je karakteristika ove priredbe, osvježila prostor novim sadržajem. Tako su u predvorju paviljona br. 10, gdje se i održavala priredba, postavljene dvije male izložbe etnografskog karaktera, uz pomoć ZV-a koji je osigurao prostor i potrebne vitrine. Izbor materijala i postav izložbe izradili su etnolozi – Dragica Cvetan (za jastrebarski kraj) i Ljubica Igić (za požeški kraj). Cjelokupni izloženi materijal posudili su Zavičajni muzej Jastrebarsko i Muzej Požeške kotline. Prikazani materijal jasno je prikazao osnovne etnografske razlike dviju različitih pokrajina u Hrvatskoj.

Izložbe su obogatile ovaj prodajni prostor, učinivši ga atraktivnijim i ljepšim za oko i kupnju. Posjetioci su se rado zaustavljali pred vitrinama gledajući izložene originalne muzejske predmete. Za ovu priredbu izdan je i prigodan katalog svih sudionika, te plakat s licitarskim srcem – zaštitnim znakom ove priredbe.

Izložbom **Etnografske karakteristike kraja oko Jaske** bili su predstavljeni predmeti tekstilnog rukotvorstva – muška i ženska narodna nošnja Draganića; ženska nošnja iz Krašića i Žumberka; tkani i vezeni ručnici, stolnjaci, plahte i marame jastrebarskog kraja; oglavlje mladenke iz Bratine i Draganića, te raznovrsni oblici pletenih košara, žetvenih ukrasa, drvenih predmeta, keramičkih posuda i opanaka. Posebno mjesto zauzimalo je veliko licitarsko srce, rad lokalnog licitarskog majstora, koje je bilo i amblem cijele priredbe.

Izložbom **Etnografske karakteristike požeškog kraja** prikazan je materijal – tekstil, keramika i predmeti od drveta za svakodnevnu upotrebu u kući – iz fundusa Muzeja Požeške kotline, koji djeluje pri centru za kulturu i obrazovanje u Slavonskoj Požegi. Osnovan 1924. godine Muzej se može podičiti bogatim fundusom arheološke, povijesne, etnografske i kulturno-historijske zbirke.

Među tekstilijama bile su zastupljene muške i ženske nošnje, tkani ručnici, stolnjaci te vrlo lijepi vunom tkani krevetni prekrivači.

Nošnje očituju osnovnu karakteristiku ovog kraja – i muška i ženska nošnja u

većini sela modro je obojena. Karakteristično tkanje je »rocanac«. Muška nošnja ima veoma široke rukave košulja i nogavice gaća, kao i u ostalim krajevima Slavonije. Ženska nošnja bila je prikazana u dvije varijante: starija sa tkanom vunenom pregačom i kašmirskom maramom sa cvijetnim motivima i velikim resama, te mlađa sa svilenom maramom i pregačom.

U selu Golo Brdo, da prije pedesetak godina, bila je razvijena izrada keramičkih posuda na ručnom lončarskom kolu. Izradu takvog grubog tipa keramike ne susrećemo u ostalim krajevima, pa je u stručnoj literaturi nazivamo prema mjestu u kojem se proizvodi – »golobrdaska keramika«. To su posude velikih dimenzija crne boje. Osnovna četiri tipa su: čup, čupara, lonac i bukara.

Od drvenih i pletenih predmeta pažnju posjetilaca privlačile su: kepičije /pastirske čaše/, kutijice za duhan, kutije za britve, pastirske soljenke, modle za paprenjake /vrsta kolača/ te okrugli pleteni predmeti za čuvanje oraha i razni tipovi pletenih košara.

Mišljenja smo da bi trebalo nastaviti s takvim ili sličnim izložbama u suradnji s pojedinim regionalnim ili zagrebačkim muzejima radi približavanja muzejske djelatnosti što širem krugu posjetitelja. Tako, primjerice, ove godine u okviru neke velesajamske priredbe, mogli bi se pozvati majstori različitih struka, koji bi demonstrirali pojedine tradicijske, još živuće, zanate (košaraši, opančari, lončari) pa bi ujedno i prodavali te svoje proizvode.

● Vodič po izložbi – 14. biennale mladih (VI-IX, 1987), Moderna galerija Rijeka

Mišljenja umjetnika

Nevenka Žiger
Moderna galerija,
Rijeka

Primljeno: 25. 11. 1987.

Da bismo izložbu približili posjetiocu – koji ponajčešće želi znati o »značenju« i »smislu« nekog rada – u Modernoj galeriji u Rijeci odlučili smo prigodom **14. biennala mladih jugoslavenskih umjetnika** prikupiti i prezentirati mišljenja samih umjetnika (sudionika) o vlastitim radovima. Naime, popratni tekstovi kritičara i povjesničara umjetnosti o izlošcima su poglavito interpretacijski pristupi autora-pisca obojeni njihovom subjektivnošću, pa stoga često rasvjetljavaju samo neke aspekte promatranog rada. Da bi se obogatilo

videnje, mišljenja smo da je korisno poslušati i umjetnike same – odnosno potaknuti ih da verbaliziraju stvari već izrečene drukčijim jezikom.

Osim toga, upravo su mladi umjetnici najskloniji traženju novih izraza, eksperimentiranju novim materijalima i medijima, a sve što je novo teži zadobiti svoje pravo na opstanak – ujedno to znači i uvjeriti (nekog) u određenu vrijednost, ukazati put do nje. Stoga, a i zbog prirodne ZATEČENOSTI laičkog posmatrača pred nepoznatim radom, čini se logičkim taj »što?« uputiti najprije samim umjetnicima. Oni su, zapravo, zamoljeni da rasvijetle nastanak svojih radova i objasne likovne nakane koje su ih vodile. Pedesetak autora-izlagača odazvalo se na naš upit. Naravno, izražena je različitost pojedinačnih videnja kako u izloženim radovima, tako i u ovim tekstovima. Konciznost, sažetost, čak izražavanje u tezama – odlika su jednih; metaforičnost, citati, parafraze – drugih; opširno ispisivanje psihičkih stanja, bujna asocijativnost – treće, itd.

Često ostajemo iznenađeni pred tekstom – svjetovima koji se kriju u pozadini radova pred nama, ili osobnošću emocionalnog konteksta. Doznajemo pojedinosti koje bez autorove izjave ne bismo uspjeli dokučiti – o njegovim motivacijama, razlozima upotrebe upravo određenih materijala...

To su videnja koja »probijaju« ustaljene načine likovnokritičarskog diskursa, a unose svježinu i direktnost autentičnog iskustva.

Djelotvornost njihovog neposrednog odgovora – onima koji sumnjaju – u najmanju ruku odgovara pitanjem »A zašto ne?«

● Muzej revolucije naroda Hrvatske Ruski plakat 1917 – 1921.

Snežana Pavičić
Muzej revolucije naroda Hrvatske,
Zagreb

Primljeno: 5. 11. 1987.

U povodu manifestacije **Dani Lenjingrada u Zagrebu** koja je održana od 30. rujna do 7. listopada 1987. godine, a obuhvatila je nekoliko različitih akcija i oblika (izložbe, kazališne predstave, koncerti, itd...) u Muzeju revolucije naroda Hrvatske organizirana je prigodna izložba pod nazivom **Lenjingrad – 70. godišnjica velike Oktobarske revolucije**. Autori izložbe, kustosi Muzeja grada Lenjingrada, prezentirali su nam već dobro poznatim »muzeološkim« postupkom megalomansko-velesajamske adicije, postavljene uglavnom na investa sistemu, dio fundusa

vlastitog muzeja i tako realizirali spomenutu temu.

Međutim, bez obzira na promašaj postave i provedbu zadanog koncepta, imali smo priliku pored ostalog, vidjeti izuzetno značajan i raritetan kulturno-povijesni materijal, odnosno tridesetak originalnih ruskih plakata nastalih u periodu revolucionarnog Oktobra. U odnosu na ukupan broj plakata koji se čuva u lenjingradskom muzeju (više od 9000 primjeraka), ovdje je naravno pokazan krajnje selekcionirani izbor. Spomenut ćemo neke od poznatijih autora i njihove radove.

»Da li si se upisao u dobrovoljnu vojsku?!« plakat je **Dmitrij Stahijević-Moora** na kojem razaznajemo prepoznatljiv ikonografski postupak, odnosno

Dmitrij Stahijević-Moor, »Da li si se upisao u dobrovoljnu vojsku«, 1921. god.

Aleksandar Petrov, odn. A. Apsit, »Internacionala«

prikaz vojnika s uperenim prstom, koji se dakako razlikuje od rješenja James Montgomery Flegga ili primjerice Alfred Leeta, ali koristi isto komunikacijsko načelo.

Tradicija satiričke karikature evidentna je na Moorovim plakatima: »Vrangel je još živ, dotući ga bez milosti«, »Krimski pauk«, te »Smrt svjetskom imperijalizmu!«. Autentična i ekspresivno stilizirana patetičnost plakata »Pomozite!« što govori o gladi na Volgi dvadesetih godina zasigurno je i ovom prilikom djelovala adekvatno traženom smislu. Plakati Aleksandra Petrova koji je svoje radove potpisivao pod imenom: A. Apsit, i od kojih su na izložbi bila prezentirana tri: »Brod kontrarevolucije«, »Godine proletherske diktature«, »Internacionala« jasno pokazuju autora traganja za karakterističnim plakatnim izrazom, a u razini su od skolaističnog akademskog do karikaturnog »hrabrije« plošnog postupka.

Na plakatu **Nikolaja Kočergina**: »Svi na obranu Petrograda!« osim stilskog utjecaja njemačkog ekspresionizma, sa smionim kolorističnim kontrastiranjem i dimenzioniranjem, valja svakako istaći još jednu bitnu pojedinost, odnosno kraći tekstovni dio smješten u donjem lijevom kutu plakata koji glasi: »Tko god skinе ovaj plakat smatra se kontrarevolucionarom!« Posrijedi je, dakako, jasno ideologizirana i direktno politizirana poruka.

Na izložbi je također bio zastupljen veći broj radova nepoznatih autora, ali iznimne likovne kvalitete. U tom pogledu osobito se ističe jedan od često korištenih oblika masovno-agitacione umjetnosti, koji je pored agitacionih vlakova i brodova najneposrednije i trenutno reagirao na postojeću društveno-političku situaciju. Riječ je o tzv. ROSTA-plakatima, odnosno prozorni ma koji su nastajali u izrazito stvaralačkom kolektivu novinske agencije Rosta. **Majakovski** je bio vodeća ličnost tog kolektiva i sam je kreirao više od 400 kompozicija »rosta-plakata«. Zbog oskudice u osnovnim tiskarskim materijalima (boja, papir, strojevi,...) za proizvodnju ovih plakata korištene su najelegantnije vještine kalupa. Tehnička neodređenost, međutim, potpuno se uklapa u cjelokupni komunikacijski smisao, te još više pridonosi autentičnosti i persuasivnosti poruke. Slična će se situacija ponoviti na kubanskim plakatima šezdesetih godina, ili plakatima nastalim u ateljeu Beaux-Arts u Parizu 1968. godine.

I dok Maljevič, Lisicki, Kandinski, Chagall i drugi sudionici ruske avangarde krajnje radikalno mijenjaju i problematiziraju osnovne likovne činjenice, ovi plakati, kako kaže Anatole Kopp – **direktno prijanjaju uz događaje i in-**

timnijim se jezikom obraćaju narodu. Elementi humora i naivnog stoga se razumljivo uklapaju u spomenuti koncept.

ABSTRACT

Museum of the People's Revolution of Croatia
Russian poster 1917 – 1921
Snježana Pavičić

On the occasion of the manifestation Days of Leningrad in Zagreb (September 30th – October 7th, 1987), the exhibition »Leningrad – the 70th anniversary of the October Revolution« was displayed in the Museum of the People's Revolution of Croatia. The exhibition presented more than 30 original posters created during the period 1917 – 1921.

Španjolski građanski rat i jugoslavenski interbrigadisti Muzej revolucije naroda Hrvatske, Zagreb, 18. XII 1986 – 1. II 1987. god.

Autori izložbe: Snježana Pavičić, Đurđa Knežević, kustosi MRNH
Likovni postav: Snježana Pavičić, Đurđa Knežević, kustosi MRNH

Višnja Zgaga
Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Primljeno: 7. 10. 1987.

Među desetak članaka, informacija i prikaza kojima je u javnim medijima popraćena izložba Muzeja revolucije naroda Hrvatske pod nazivom **Španjolski građanski rat i jugoslavenski interbrigadisti** autorice Snježane Pavičić i Đurđe Knežević možda ponajbolje pogađa bit ovog izložbenog projekta jedan naslov: **Intervencija u muzeju (Danas)**.

Zahvat je učinjen prvenstveno na planu sadržaja izložbe, drukčijem odnosu prema historijskoj građi, suvremenijem historijskom iskazu, što se očituje u mnogo komunikativnijem muzejskom scenariju, te u muzeografskim postupcima koji su korišteni s namjerom što vjernijeg transponiranja osnovne ideje izložbe.¹

Nadalje, to je vrlo smišljen i nadasve cjelovit muzeološki projekt razraden u svakom detalju: od dijeljenja letka, proglašenja KPJ na ulazu izložbe (što ujedno ima i duboku simboličnu notu), rafinirano izabrane muzičke kulise (sa snimkama originalnih kompozicija iz španjolskog rata te španjolskih klasika De Falle i Villa Lobosa), projekcija dokumentarnih filmova, te zakuska sa sirom, maslinom i crvenim vinom za vrijeme otvaranja izložbe. Svim ovim elementima izložba se snažno i uvjerljivo locira u mjesto i vrijeme događanja približivši nam početke otpora fašizmu u

Detalj s izložbe **Španjolski građanski rat**. Snimio: Dražen Pomykalo

nas i u legendarnoj Španjolskoj, zemlji Mediterana. Ovakvim zahvatom odmah se dokidaju granice konkretnog historijskog događanja i sadržaj se proširuje na neke općenitije teme i probleme. Izložba tako postaje mnogo komunikativnije tkivo prihvatljivo širem krugu posjetilaca.

Rad u muzejima revolucije odvija se još uvijek pod raznim opterećenjima,² a najzorniji rezultat zbira nesporazuma je muzejska izložba. Ona u gotovo većini primjera ima sve mane »otvorenog udžbenika historije«: sadržaj bez naboja, bez dimenzije multidisciplinarnog, bez akcentuacije i poetike. Mnoštvo je to dokumenata i fotografija štampe i sl. a sve mane takvih prezen-

tacija dobro je formulirao Z. Stránský³ rekavši da su najčešće izložbe u muzejima revolucije **knjige na panoima što je contradictio in adiecto** (protuslovlje), davši pritom i iscrpnu analizu takvog stanja.⁴

Što se tiče izložbe **Španjolski građanski rat i jugoslavenski interbrigadisti** izbjegnuti su svi klasični nesporazumi i realiziran izuzetno vrijedan postav. U čemu je njena vrijednost? Najkraće rečeno, što je nivo osvješćenja sadržaja, interpretacija činjenica adekvatno vizualizirana substitutima, muzejskim predmetima i fotografijama. Kreiran je prostor visoke vizualne vrijednosti koji ima jasan sadržaj, naboj. Interpretacija činjenica postavljena je

Detalj s izložbe **Španjolski građanski rat**. Snimio: Dražen Pomykalo

